

практика: Монографія / С.Я. Харченко. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Куторжевська Оксана Анатоліївна – аспірант кафедри соціальної і корекційної педагогіки

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Коло наукових інтересів – формування готовності майбутнього соціального педагога до інноваційної діяльності

УДК 37. 035

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Лілія ЛЕВИЦЬКА (Черкаси)

Вища освіта в Україні визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Підтвердженням цього факту є ряд законодавчих документів, в яких відображено стратегічні напрями розвитку вищої освіти: Конституція України, Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України.

Реформування системи вищої освіти України, підвищення якості та її удосконалення є пріоритетними завданнями суспільства, які зумовлені процесами глобалізації та потребами створення належних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у сучасному світі. Ключові завдання освітньої політики – це позитивні умови для гармонійного розвитку особистості, її творчої самореалізації, переорієнтація змісту освіти та удосконалення навчально-виховного процесу у рамках демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти є:

- особистісна орієнтація вищої освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти;
- постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
- запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
- формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів;
- підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки;
- розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи;
- інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів[1].

Для реалізації інтеграційних процесів України до Європейського Союзу та для курсу входження України до європейського політичного, економічного і культурного простору, отримуючи при цьому членство у Європейському Союзі Указами Президента України затверджена Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу

Інтеграція до європейського інтелектуально-освітнього та наукового простору полягає у впровадженні європейських стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні культурно-історичних і науково-технічних здобутків у ЄС. Усі названі вище кроки повинні сприяти підвищенню в Україні європейської культури та інтеграції до ЄС. Реалізація даного завдання передбачає повне зняття обмежень, що стосуються обміну та поширення інформації. Рациональним, на нашу думку, є створення спільних наукових, освітніх та культурних проєктів із залученням українських науковців до загальноєвропейських наукових досліджень. Отже, європейська інтеграція – це представлення України цивілізованому світу, її перехід від тоталітарного до демократичного суспільства.

Ефективним на шляху України до європейського наукового простору є Болонський процес як головний інструмент глобалізації. Європейська наукова спільнота заохочує країни-учасниці до підвищення якості власної освіти, надаючи при цьому фінансову і політичну підтримку. Інтеграція вищої освіти України в Болонський процес повинна спрямовуватись на розвиток і набуття нових якісних умінь та навичок, зберігаючи при цьому національні стандарти якості освіти і уникаючи надмірної перебудови освітньої системи. У програмному документі Болонського процесу MAGNA CHARTA UNIVERSITATUM сказано: «Університети повинні давати майбутнім поколінням освіту і виховання, що навчать їх, а через них інших, поважати велику гармонію навколишнього середовища і самого життя» [2]. Основною метою інтеграції є підготовка навчальними закладами таких фахівців, знання й уміння яких могли б бути використані як на користь нашої країни, так і на користь усієї

Європи. Передбачається, що в недалекому майбутньому українські випускники мають отримувати дипломи європейського зразка, які відповідатимуть міжнародним стандартам і надаватимуть нашим громадянам справедливе право на вибір. Наші фахівці зможуть влаштуватись на роботу в будь-якій країні Європи, при цьому за бажанням можливо буде навчатися далі або змінити спеціальність. Останнє стає можливим завдяки положенню Болонського процесу про фундаментальну освіту[3]. Тож, інтеграція України до європейського наукового простору повинна сприяти:

- забезпеченню високого рівня вузівської освіти;
- забезпеченню справедливого доступу до якісної вищої освіти;
- підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів, вдосконаленню їх компетенції відповідно до сучасних вимог;
- зміцненню позицій українських університетів на національному, європейському і світовому ринку освітніх послуг та на ринку праці з метою сприяння належному працевлаштуванню випускників;
- покращенню міжнародної прозорості навчальних програм (курсів) і визнанні кваліфікацій підготовки (навчання) наближених до рамок ЄПВО;
- розробленню загальної системи ступенів – першого циклу (ступінь бакалавра) та другого циклу (ступінь магістра);
- сприянню мобільності студентів та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у двосторонніх напрямках;
- запровадженню спільних ступенів та спільних (спеціальних) програм для іноземних студентів;
- трансформації мережі вищих навчальних закладів – укрупнення (об'єднання) університетів;
- розвитку українських і світових культурних цінностей, орієнтація на ідеали демократії і гуманізму, які необхідні для існування та розвитку громадянського суспільства України.

Варто зауважити, що активні інтеграційні процеси вносять іноді надмірні корективи та труднощі у процес соціалізації особистості. Головною метою педагогіки стає проблема навчити жити людину в умовах багатомовності та багатокультурності, не втративши власної точки зору.

Підготовка молоді до життя у поліетнічному та полікультурному суспільстві є ключовим завданням, яке відображено у документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи та в інших законодавчих актах, присвячених

актуальним проблемам освіти. У реалізації даних завдань вирішальну роль покладено на систему вищої освіти, оскільки сучасне студентство об'єднує представників різних національностей, культур та релігій[4,с.1]. Таким чином, полікультурна освіта є узагальненою стратегією, яка визначає зміст та організацію навчально-виховного процесу, методику викладання дисциплін та виховної роботи, які ґрунтуються на засадах гуманізму, демократизму, культурного діалогу, врахуванні культурно-психологічних факторів особистості [5, с.23].

Соціологічні дослідження останніх років стверджують: соціально-культурний склад населення України є значно складнішим від того, про який говорять результати перепису 1989 року. На думку деяких соціологів, зокрема В.Хмелька та інших, в цілому населення України приблизно на 94% складається сьогодні з трьох великих лінгво-етнічних груп: україномовних українців (близько 40%), російськомовних українців (33-34%) та російськомовних росіян (21 %). До того ж має місце зумовлена згаданими причинами свого роду поляризація вказаних мовних груп між заходом та південним сходом України. В таких теоретичних побудовах, однак, не беруться до уваги істотні культурні (зокрема, релігійні) відмінності між україномовним населенням Галичини та Наддніпрянщини, а також фактична двомовність (принаймні, пасивна) мільйонів городян як Центральної, так і Західної України. Україна за сучасними стандартами є порівняно етнічно однорідною країною - етнічні українці становлять майже три чверті населення. Проте в багатьох місцевостях (здебільшого прикордонних) компактно мешкають чимало іноетнічних груп (росіяни, угорці, румуни, молдавани, гагаузи, болгары, поляки, словаки тощо), а в окремих регіонах питома вага іноетнічних груп доволі помітна. Якщо в Тернопільській, Івано-Франківській, Волинській областях частка національних меншин не перевищує 3-5%, то в Луганській та Донецькій областях вона складає 48-49%. У Кримській автономії, де кількісно й культурно домінують росіяни, в ролі меншини виступають не лише татари, а й етнічні українці[6с.11].

Право на отримання освіти рідною мовою, або принаймні надання можливості представникам меншин вивчати рідну мову, а також збереження культурної та національної ідентичності гарантується законодавством України. Але, як показує досвід, практичної реалізації цей закон набуває лише у певних регіонах країни (південні та східні області України – росіяни, угорці - в Закарпатті, румуни в Чернівецькій та ін. областях). Вагому підтримку надають при цьому матірні держави. Як свідчать

статистичні дані у 2010/2013 навчальному році російською мовою навчалось 32 відсотки учнів (етнічні росіяни при цьому складають трохи більше 20% населення), мовами інших національних меншин – в сумі не більше 1 відсотка (переважно румунською – 35 тис., угорською – 22 тис., кримсько-татарською – понад 4 тис., польською – понад 1 тис. учнів). Натомість коли матірні держави відсутні (для кримських татар, ромів, гагаузів тощо), або ж коли ці держави не підтримують збереження національної ідентичності своїх діаспор (Білорусь), то навіть налагоджування рідномовної освіти для цих етнічних груп зазнає значних труднощів. Освіта і культура кримських татар та інших колись депортованих національних меншин України зазнали величезних втрат внаслідок репресій тоталітаризму і потребують підтримки на важкому шляху відродження. Фактично були позбавлені свого шкільництва українські євреї, болгари, які компактно проживають в Одеській області, греки Приазов'я. Лише в незалежній Україні в них знову, після тривалої перерви, з'явилися "свої" школи.

Проблемою є також те, що в Криму та в окремих адміністративних районах Луганської, Донецької, Одеської, Чернівецької областей у ролі національних меншин виступають етнічні українці, які також нерідко мають чималі складнощі в одержанні освіти рідною (вона ж державна) мовою[6].

Для початку ХХІ століття характерна тенденція збільшення кількості іноземних студентів на території України, в основному із країн Африки, Південної Америки та далекого Сходу. Зростання етнокультурної напруги, наслідком чого є складні стосунки між іноземними та українськими студентами, немотивовані прояви агресії до представників іншої культури. Отже, стратегічним завданням вищої школи України є формування полікультурних стосунків у молодіжному колективі та надання належної підготовки особистості до життя у полікультурному середовищі. Першочерговим завданням виховання іноземних студентів в Україні є виховання толерантного ставлення до представників іншої культури. І. Зозуля окреслив його основні напрями:

- формування позитивного і дружнього ставлення до навколишнього світу;
- розвиток самостійності та формування навичок взаємодії з іншими людьми;
- виховання у дусі діалогу, підготовка до діалогічного спілкування;
- виховання почуття національної належності;
- виховання міжнародної солідарності;

- виховання толерантності у ставленні до різних етнічних, релігійних і соціальних угруповань [7]

Аналізуючи літературу, ми можемо відмітити, що домінуючими складовими полікультурної освіти та виховання є тактовність і взаємоповага, уміння адекватно оцінювати ситуації та вести діалог з іноземними громадянами, дотримуючись при цьому загальнолюдських норм поведінки. Проте як показує досвід, між студентами різних етнічних груп мають місце прояви неповаги та агресії. Удосконалення взаємовідносин серед студентства в умовах полікультурного середовища є завданням номер один.

Ідеї полікультурної освіти та необхідність їх впровадження у систему вищої освіти України відображені у таких державних документах про освіту, як: Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Концепція громадянського виховання» (2000р.), «Національна доктрина розвитку освіти» (2002р.); полікультурні компетентності включено до «Державного стандарту базової та повної шкільної освіти» (2003р.).

Реалізація завдань полікультурної освіти у рамках університетської освіти першочергово покладена на педагогів-філологів, які повинні навчити іноземних студентів на початковому етапі навчання не лише українській мові, а й культурі та традиціям країни. Педагогічний склад вузів, а також інші співробітники мають будувати свої стосунки з іноземцями на засадах поваги, рівноправності та терпимості.

Викладачі обов'язково повинні допомагати іноземним студентам адаптуватися в так званій новій культурній групі та подолати «культурний стрес», який викликаний розбіжністю між звичною для студента і новою культурою. При цьому слід зважати на те, що реакція на нову культуру не має сталого характеру. Іноді вона набуває відкритого захоплення, продукує бажання пізнати її, навчитися розмовляти новою мовою, а інколи проявляється відторгнення нової культури, неповагою до її носіїв, ностальгією за своєю Батьківщиною [8, с.14]. Такий невизначений процес триває до тих пір, поки студент повністю не адаптується до нових умов. Його прискорення, належний характер перебігу значною мірою залежать від учителя, його толерантності, вміння підтримати такого студента, допомогти йому відчути свою належність до нового соціуму[7].

Визначаючи рівень сформованості полікультурної освіти у ВНЗ України, слід розмежовувати почуття патріотичності та гордості за свою Батьківщину від проявів націоналізму та расизму. Полікультурне виховання студентської молоді в Україні передбачає тактовне і толерантне ставлення до

іншої культури, ментальності, її традицій, співставляючи їх з культурною спадщиною свого народу.

Формування полікультурних взаємовідносин між студентами технічних вищих навчальних закладів України в умовах сьогодення відбувається за рахунок організації соціально-педагогічної роботи з формування навичок толерантної взаємодії; співпраці студентів різних культур, рас та віросповідань у позанавчальній діяльності[7].

Отже, процес реформування вищої освіти України на тлі сьогодення спрямований на студентоцентризм, підкріплений культурознавчою парадигмою, що передбачає нові підходи у підготовці студентської молоді у вищих навчальних закладах. Розвиток ідей полікультурності повинен сприяти всебічному розвитку особистості, толерантному ставленню до представників інших етносів і культур, подоланню агресії та расизму, вирішенню конфліктів, ефективному налагодженню взаєморозуміння та миру, встановленню добросусідських відносин та діалогу культур взаєморозуміння та миру.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Укл. М.Ф. Степко, Я.Я. Болубаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; відп. ред. М.Ф. Степко.

2. Товажнянський Л.Л Розмова з ректором НТУ «ХПІ» //Газета «Політехнік».– 2004.–С.7-8 .

3. Фісенко О.Г. Проблеми розвитку української освіти в умовах євроінтеграції// Гуманізм та освіта. – 2010. – №7. – С. 17–22.

4. Степанов Є. П. Формування культури міжетнічних відносин у студентської молоді : навч.-метод. посіб. зі спецкурсу для студ. пед. спец. / Є. П. Степанов ; ДЗ Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.

5. Агадуллін Р.Р. Педагогіка і психологія: Полікультурна освіта: Методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. – №3(4). – С. 18–19

6. Багатокультурність і освіта: Перспективи запровадження засад полі культурності в системі середньої освіти України. Аналітичний огляд та рекомендації / за ред. О.Гриценко .– К. : УДКД, 2001. – 11с.

7. Зозуля І.С. Полікультурні взаємовідносини іноземних студентів у середовищі вищого навчального закладу України(досвід Вінничини) // Гуманізм та освіта. – 2010. – №7. – С. 15–17.

8. Бойченко В. Сучасний стан полікультурної вихованості молодших школярів/ В.Бойченко// Початкова школа .– 2005. –№5. –С. 12–14.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Левицька Лілія Анатоліївна - викладач кафедри німецької філології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Коло наукових інтересів: розвиток полікультурної освіти в університетах України.

УДК 373.5.016 :81’243]. 011.33 (410)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ НАВЧАННЯ СУЧАСНИХ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЛАНЦІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Оксана МАКСИМЕНКО (Київ)

Постановка проблеми. Поступальна політика Європейського Союзу у галузі іншомовної освіти як пріоритетної складової у розбудові конкурентної економіки спільноти має життєве втілення. Суспільне ставлення європейців до знань сучасних іноземних мов виявляють показники (Eurobarometer, 2012 р.): 98% вважають корисним їх опанування для майбутнього своїх дітей, 88% є прихильниками їх значущості. 54% можуть підтримувати розмову щонайменш однією іноземною мовою, 25% – двома мовами, а 10% – трьома.

Проте ситуація дещо відрізняється за країнами. Так, на відміну від держав з менш поширеними мовами, громадяни яких вивчають більше мов, у Великій Британії кількість респондентів нездатних послуговуватися іноземними мовами складає 61%. Становлячи рідну для 13% населення, англійська мова є

найуживанішою іноземною мовою для 38% європейців [3, с. 5, 7]. Ситуація спричинена не лише тривалими історичними процесами, що супроводжувалися винятковими досягненнями країни у науці, техніці, економіці та освіті але й наданням власне освітніх послуг високої якості, включаючи навчання англійської мови для різних цілей. Поширене застосування мови країни призвело до її популяризації та урізноманітнення мовних потреб у галузевому використанні з одного боку, а з іншого – до гальмування мотивації опанування інших сучасних іноземних мов. Як результат, іншомовна освіта Великої Британії втілює значні досягнення, маючи свої закономірні специфічні риси у межах освітньої системи.

Для України, яка постає на шлях активізації входження у багатомовний простір Європи, важливим є вивчення досвіду передових країн,